

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végezzük.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél i'en.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnék.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők

Bocskay szelleméhez.

*Neved sugára távol mult ködéből
Eszményi lángoszlopként febragogy,
És nem törölték egy nemzet szívéből
Emlékedet ki múlt századok.
Ha az idő mindenható hatalma
Ezrek hírét fényét el is takarja,
A te neved sugárzik fényesen,
Mig csak hazánkban egy magyar leszen!*

*Szabadságát hitünknek és hazánknek
Midőn bilincsbe verték álnokul,
Midőn azt jósló hangja vészmadárnak,
Nevünkre is hogy szemfedő borul
S meg kell hódolnunk gyáva szolgálóknak
És honfi könyünk el sosem apadhat,
Akkor zúgott fel megráltó szavad:
„Magyar hazám, te nagy leszel s szabad!”*

*S csodadolgot művelt szavad varázsa:
A zsarnok trónusa megreszketett
S kínzó álmoképek lidércnyomása
Nem gyötré már a magyar nemzetet.
Kik addig azt hitték, mindennek vége
És nincs ír a honnak sajtó sebére,
Éltet reméltek s nem féltek halált,
A rettegés szívéből messze szállt.*

*S a rettegés s bánat, hogy messzeszálltak,
A zsarnokoknál lettek új tanyát.
Midőn meghallották a szabadságnak
Egekbe szárnyaló bűvös dalát,
Midőn látták hazánk derengő fényét
S látták oszolni szolgaságunk éjét,
Sötét szívük penészvirágai
Kezdték lassankint porbahullani.*

*De kinyílt szabadságunk virága
S árasztott mámorító illatot
S a szép virágnak mindegyik szirmára
Az égből öntözgettek harmatot.
S hova te ültetéd el e virágot
Varázsütésre kettétört a lánc ott,
S erdők, völgyek, bércek visszhangozák:
„Él a magyar, meghalt a szolgaság!”*

*Oh, mért tünt hősvilága el a kornak,
Melyben a hajdu hősesatákra szállt,
Melyben a honfiszírek egybeforrtak
S elűzték szép hazánktól a halált?
S te mért nem örködsz elhagyott hazánkra,
Hiszen most is oly mondhatatlan árva,
Az égig, hol székel sz nagy Bocskay
Nem hallszanak fel bús síralmai?*

*Csak jöjjön már el az a régrárt óra,
Melyben szellemszavad felcsengene:
„Tündöklő villám harsány riadója
Lesz majd közetek szállásom jele.
Valóra válik szíveteknek álma,
Felkél elhunyt hosók szellemvilága.
Fel hát a zászlót! Fel! Ne féljétek
Feltámadt lelkem itt leng köztetek!”*

*Oh szólj hozzánk így. Égi szózatodra
Pokollal is megküzd majd nemzetünk
S egy ébredő nemzet szava harsogja:
„Vezess vezér, vezess, veled megyünk!”
Örömdal röppen szép hazánkon végig,
Felemeljük tépett zászlónk az égig
S győzelmi harcban előttünk lebeg
Hős Bocskay, dicsőült szellemed.*

Kiss Endre.

Ünnepi beszéd

a debreceni kollégium 300-ados Bocskay ünnepélyén.

Jertek emlékezzünk a magyarok Mózeséről, Nagy Bocskay Istvánról és magasztaljuk Istennek kegyelmét, ki nekünk, nemzetünknek és egyházunknak ilyen nagy prófétát adott.

Azt olvassuk Mózes ötödik könyve 34-ik részében:

Felméne annakokáért Mózes a Moáb mezőségéről a Nébó hegyére . . . és megmutatá az Ur neki az ígéret földét.

És mondá az Ur: ez a föld, melyről megesküdtem Ábrahámnak, Izsáknak, Jákóbnak mondván: a te magodnak adom azt. Megmutattam, hogy látnád szemeiddel, de oda be nem mégy.

Annakokáért meghala ott Mózes . . . és siratják vala őt az Izráel fiai harminc napig. És nem támadott azután olyan próféta Izráelben mint Mózes.

A mi Mózesünk Bocskay István volt. Ez esztendőben lesz 300 éve, hogy legnagyobb és legszebb éveiben tőlünk elvétetett. De azért siratjuk őt még most is, mert hozzá hasonló nagy hőse a magyarságnak azóta sem volt s mert az ígéret földét melyhez elvezetett, százados bujdosás után még ma se tudtuk teljesen elfoglalni.

Nem, mert nem értettük meg a történelem tanúságait és nem hallgattunk a prófétákra, a kik nekünk az Isten parancsait megjelentették és nem követtük azok között a legnagyobbat, kinek emlékűnnepére most egybe gyűltünk Nagy Bocskay Istvánt. Értsük meg hát most és kövessük a jövőendőben.

* * *

Bocskay István ez a művelt, de tiszta magyar lélek, igazi képviselője és hőse volt a független magyarság eszméjének, melynek sorsát a reformáció óta a gondviselés a magyar prot. egyház kezébe tette le.

Innen van, hogy az *elvek*, a melyek a nemzeti nagyság alapját képezik; a *küzdelem*, a mely a magyar állam és faj érdekében történik; a *szellem* és erő, a mely szerint a nép megújul, és ismét nagygyá lehet, Bocskay Istvánnal és Bocskay István után a mi egyházunk elveit, küzdelmeit és kötelezettségeit képezik.

* * *

Izráel törzse nagy néppé csak Babylóniában és Egyiptomban fejlődhetett. Ábrahám Ur

városából, az Eufrates mellől vándorol ki, Mózes a nemzet alapító Egyiptomban született.

A magyarság nagyságának és megmaradásának sorsa is elválhatatlanul a művelt nemzetek közösségéhez van kötődve.

Ezért áll meg diadalmas Árpád a Duna mellett s ezért teszi keresztyénné első István király a népet és ezért lép be a magyarság a nyugot európai nemzetek sorába.

De nem elég ez a pusztá közösség. Erős állami és nemzeti intézmények is kellenek. Ime ezért forrasztja egybe népét Mózes a Jehova tisztelete körül s ezért emelkednek itt a királyság és a magyar állam erős jellegzetes erődítményei, hatalmas várai.

S mi látja el a várakat és bástyákat állandó őrséggel? Az erő okos felhasználásának és a faj megerősítésének és megtartásának nagy munkája.

Ezt tette első István, midőn a magyarok ritkuló sorait külföldiekkel erősítette. Ezt tették őseink midőn itt talált más nemzeteket, később hozzánk csatlakozott rokon fajtákat magokba beolvasztottak s ezt tette Mózes midőn a kürtzengetés esztendejében az állami és társadalmi élet sulya alatt tönkre ment zsidóság megépüléséről gondoskodott.

Összeköttetés a világgal, erős állami intézmények, fajfenntartó és megmentő politika; ime ez a kulcsa azoknak a feltételeknek, a melyek a néptörzseket nagy népekké és nemzetekké teszik s ezen elvek kitűzésében és követésében áll Nagy Bocskay István érdeme, ki mint a magyar faj és magyar ref. egyház nagy hőse, hatalmas daliája, éppen mint egykor Mózes a szolgaság földéről az ígéret földére vezette nemzetét és a kinek áldozatja és a kinek küzdelmei a magyarság érdekében a magyar ref. egyház áldozatját és küzdelmét, állandó szolgálatát jelképezik.

* * *

A művelt nyugathoz fűződik sorsunk, de a római keresztyénség felvételével ez a kötelek mint minden nemzetre, úgy ránk is bilincscsé változott. A reformáció letörte rólunk a rabbi-lincseket, de nem oldta el sorsunkat napnyugattól, sőt még erősebben összekapcsolta azzal és minket is a nemzet állam, a sajátlagos faji fejlődés útjára kényszerített. Ez a fejlődés a mig egyfelől a Szentírás tanítására, az evangéliom hirdetésére, és ez alapon a művelt keresztyén nemzetek közösségére támaszkodik, másfelől hatalmas nemzeti és állami intézmények megteremtésében nyer kijejezést. Művelt nagy néppé lévés, önálló nemzeti állam ígéret földé csak e

feltételek alatt adatik. Ez a népck életében nyilvánuló fensőbb törvény s ime ennek engedelmeskedett Bocskay, midőn előbb Báthory Zsigmond udvarában a nyugattal való szövetség és a töröktől való elszakadás mellett munkálkodott, úgy később is halálos önfentartási küzdelemre kihíva és abban győzedelmeskedve a török által adott koronát nem fogadta el.

Magyarország sorsa a művelt nyugat. Összeköttetés a művelt nemzetekkel. A multnak e nagy tanúsága világított Bocskay előtt s ez győzte le keblében a nagyravágyás álmait. S ha mégis tévedt, csak abban tévedt, hogy a művelt nyugattal való összeköttetést a németcsászársággal való szoros viszonyban képzelte el egyedül s hogy az önálló nemzet királyságnak Európa szabad, független népeivel való szövetsége lelkében fel sem merült. Vagy csak egy kicsinyesebb formában, midőn a határos morva, cseh és osztrák rendekkel való megegyezést kívánta.

De még ebben is igazsága volt. Mert a Mózeseknek megadatik ugyan, hogy a Nébo hegyéről világosan megláthassák az ígért földét, azonban abba ők be nem mehetnek.

Az ígért föld a független szabad birodalom, a mint hogy a művelt nemzetekkel való élő összeköttetésben teremthető meg egyfelől, erős állami és nemzeti intézményeket követel másfelől. Ezt adta népének Mózes a láthatatlan Isten kultuszában, az étel és szertartás törvényeiben. Ez erős intézményeket fejlesztette ki a magyarság létfentartó ereje és államalkotási képessége. Erős központi, királyi hatalmat az Árpádok korában, fényes hűbéri bandériális főúri rendszert később és a megyéknek és a köznemességnek uralmát a reformáció idejében és mindenekfelett az állam intézményei s a közszabadság, a magyarság faji érdekei iránt való meleg szeretet a törökökkel, a habsburgokkal s az önmagával vívott küzdelmekben.

Nekünk protestánsoknak mindig büszkeségünk marad az, hogy Nagy Bocskay István és a kik utána nyomukban sikra szállottak, nem csak a vallás, hanem a haza szabadságáért és alkotmányáért is harcoltak s hogy az alkotmány érdekében megújuló e nagy küzdelmek alatt a református vallás, a protestáns egyház mindig a magyarság és a haza érdekében vérezett s egyházunk és hiveink voltak mindig a szabadságnak az alkotmánynak és a haladásnak erős támaszai.

Ime ez az oka, hogy Nagy Bocskay István zászlói azzal a büszke felirással, hogy: az Istenért és hazáért, a szabadságért mint a honfoglaló ősök lobogói győzelemről-győzelemre szállnak.

Ime ez a magyarázatja, hogy mindenütt, a hol a haza érdekei forognak kockán még most is mindig mi állunk az első sorba. Hajt a múlt, visznek a szent hagyományok, a melyek fényében ma az emlékezet Nébo hegyén Nagy Bocskay István halhatatlan alakja tündököl.

Szabad független ország terül a hős lelki szemei előtt. Szabad, független Magyarhon, de a melybe a népvezére Mózes be nem mehet. De be mehet Józsué a Nun fia és be mehetnek, vele, a kik a 400-ados vándorlás tanúságait eszközbe vették és Nagy Bocskay István és a többi nagy lelkek szellemét követték és rendelkezéseit végre hajtották.

Haj hogy ez eddig meg nem történt; haj, hogy még most is kívül bolygunk az ígért földnek határain. Haj, hogy a faj fentartására a magyarság erősítésére szolgáló intézkedések csak részben teljesültek s Bocskay szelleme az utódokat új új nemzet alkotó intézkedésekre meg nem ihletik.

* * *

A művelt nyugattal való összeköttetés az erős állami intézmények csak úgy válnak javunkra, ha megvan a lehetősége annak, hogy az állami élet, a haladás és a társadalmi küzdelemben felhasznált erők visszapotoltatnak.

Ez megtörtént a régi multban, melyben a magyarság ritkuló sorait rokon népek, itt talált idegenek, nagyszámu beköltözők megerősítették s velünk egy néppé olvadának.

Ez megtörtént a régi multban, midőn az alsóbb osztályok jelesei felemelkedve az államfenntartásának terhei miatt gyengülő első osztályokba léptek. És megszűnt a 15-ik század második felében és megszűnt a 16-ik század folyama alatt, a midőn a szétronnyolódás a török német dúlás következtében rohamossá változott és végveszélyt készült ránk idézni. Az elfoglalt várakból kiszorult magyar vitézek, a német és spanyol őrsgelgel felváltott magyar katonák hely és alkalmazás nélkül maradván maratócokká lettek és a mindenét vesztő szegénység által is szaporítva az ország csapásaivá váltak.

Ez volt a hajduság eredete s ez az oka az ellenök hozott törvényeknek, mely őket mint a székelyeket Erdélyben az ellenség kezei közé kergeté.

Nem csak a közszabadság forgott Bocskay korában nagy veszedelemben. Belső feloszlásba jutott a magyarság is maga és Királyhágón innét a hajduság, Királyhágón túl a székelység az ellenséghez állott és azokkal versenyezve prédált és pusztított.

El kellett volna veszni, ha nem jö a gondviselés küldötte, a magyarság Mózesé Nagy Bocskay István és a hajdukat magának meg nem nyeri, a székelyeket pártjára nem vonja és velök a hazát és annak jogait vissza nem szerzi.

A haladás, az állami élet, a társadalmi mindennapi küzdelem az erők elhasználásával, új alakulatok keletkezésével és régi formák megsemmisülésével jár.

A természet háztartásában semmi el nem vezett s a természetnek törvényei a lelki életnek a törvényei is.

Megtartani a mi elveszett. Ezért jött a Megváltó. Megtartani a mi elveszett, ezt akarta Mózes is a kürtzengés esztendejének intézményével. Megtartani a mi elveszett, ime ezt mivelte Nagy Bocskay István is midőn a hajduságnak, a martalóc vitázi népnek állandó lakhelyeket és kiváltságokat adott, midőn a székelyeket régi kiváltságaikba megerősíté.

A mit fényes harcokban szerzett s magának a híres bécsi békének eredményeit is csakhamar kérdésessé tette az idő. Nem kicsinylem ez eredményeket se s dicső az út, melyre itt is Nagy Bocskay, Bethlen és Rákóczi léptek. De a mi legnagyobb, a mi Bocskay hervadhatatlan érdeme, az a magyarság megmentése: elhasznált erőinek visszapótlására irányzott politikája, melyet neki a történelem tanulsága és Megváltóját szerető hithű kálvinista lelke, mózesi hivatása egyformán sugáltak.

Itt ő a legnagyobb. Olyan nagy, hogy utó-dai nem is voltak képesek őt ez uton követni és intézkedéseit csak rombolták, a helyett, hogy tovább építették volna. A hajdukat háborogatták, a biharmegyeiek kiváltságait összetörték, Derecskét, Szalontát s a többi falvakat újra szolgáltságba hajtották. Így bántak el a zsidók is Mózes intézkedéseivel. De még így se tudták megsemmisíteni a hatást, a melyet a Bocskay fellépése és nagy lelke okozott, de még se tudták megsemmisíteni az ígéretek, melyek minden népnek az önálló és független haza felől adtak, s melynek érdekében a megváltóknak, a hősöknek vére hullt.

Óh jajj, hogy ezek közt a legelsőbb, Bocskay István a kinél nagyobb próféta Izráelben nem támadt, mint Mózes, a kihez pályája olyan nagyon hasonlít és mint a Megváltó, a kinek tanításait és lelkét megértette és lelkébe vette, tőlünk oly hirtelen elragadtatott.

S még nagyobb jajj, hogy 1848-i időket kivéve az a szellem, mely a művelt nyugatra támaszkodva, erős állami intézményeket építve, a népjogoknak kiterjesztésén munkálkodva, az önálló és független államiság ígért földét né-

künk megszerezhetné, nem igen mutatta magát.

De talán most napjainkban, de talán most a kiállott veszedelmek után és Nagy Bocskay emlékének és lelkének 300-ad éves fellángolása és megújulása alkalmából, de talán sorainkban és protestáns egyházainkban ismét érezhetővé válik szabadító nagy lelke.

Hallom zugását, érzem lendülését és átalakító erejét, óh érezték ezt mindnyájan ti is, kik a nagy prófétának, a magyarok Mózesének emlékezetére összegyűltetek és megértvén a múlt tanúságait, a nagy szellemek sugallatát és a haladó idő követelményeit, bemenjetelek s szabadság és függetlenség ígéretföldére, melyért a magyar ref. egyháznak és a magyarság hőseinek Bocskaynak és társainak áldozatja történt s melyről megesküdt az Ur, hogy azt a hű és igaz szolgálatok jutalmául nekünk és a mi fiainknak adja. Ugy legyen!

Dr. Ferenczy Gyula.

Bocskay harangja.

És regél a harang, Bocskay harangja:
Nem voltam én mindig a béke hírnöke,
Mikor én születtem, azégbolt menydörgött.
Villám csattanásától dobbant a föld szive,
Körültem száz kebel halálkintől hörgött.
Robogó paripák, tomboló daliák,
Jártak bölesöm körül vérkeresztelőben;
Vajudott a század... ujhodott a világ...
Akkor volt egy „új nap” épen felkelőben.

Annak az új napnak tűztekinetétől
Remegve menekül a barna éjszaka.
Futott mint a duvad fut üldözőjétől.
A szolgálalküség léha, undok hada.
Lángoló pallosát, halált osztó kardját,
Bosszuló angyalokint tudta villogtatni
A sötét égboltra a szabadság napját
Tűzte ékességül, hatalmas Bocskay.

Akkor születtem én, egy varázs ígére
Azoknak szivéből jöttem e világra,
A kik megesküdtek keblök szent hitére,
Hog új fényt derítnek Krisztus országára.
A gazdag kincseit, koldus filléréit
Hozta az oltárára s tette le az Urnak
A föld is elküldte mély keble érceit,
Így lettem én ágyu s az ágyuból harang,

Óh, milyen boldogan szoltam, kiáltottam...!
Szavam tulharsogta a vihar zugását;
Ugy örült a lelkem, mikor meghallottam,
Közelgetni felém harcikürt bugását,
Zengett a kürt zengett... a föld keble rengett...
Fegyverre vitézek! Fegyverre daliák!
Csattogott az acél, éles szablya pengett,
Olyat még nem látott ez a vénhedt világ...!

Mint bosszuló Isten, öldöklő villámmal
Sujt le a világra szörnyű haragjában ;
Ugy támadt Boeckay rettenetes lánggal
Vész, pusztulás, halál jártak a nyomában.
Ítéletet tartott ; de fel-fel sóhajtott :
Hát vért kell ontani : te érted Istenem . . . ! ?
Az a kis mustármag alig hogy kihajtott,
Vérrel kell öntözni, gyümölcsöt úgy terem !

Igy borong nagy lelke . . . de mikor föleszmél.
Ránéz szeretettel a kis mustárfára :
En drága csemetém hozzá igyen beszél,
De leszesz még egykor a hit erős fája
Most tépnek, szagatnak . . . szolgálkú hadnak
Te vagy a prédája, én szerelmes fiacskám . . .
Esküszöm kardomra, hogy én el nem hagylak,
Véremmel is védlek én üldözött árvám !

S megvédte vérével, győzelmes csatákban
Lobogott zászlója, Jehova nevében,
Virul a mustárfá e széles hazában,
Élte biztosítva „pecsété, levélen.“
Mély vadon öleből, erdők sűrűjéből
Az üldözött „pásztor“ eljön „nyájával“
Kebloknek mélyéből, hő imádság fakad
Elhallgat az ágyu, meg kondul a harang . . .

Megszólaltam én is lágyan esengő hangon.
Nem kellett már többé haragra hivatni
Csodálkoztok rajtam, „bánatos harangon.“
Mért nem tudok én ma vidáman szólni ? !
Azért, mert én tudom, hogy mi volt felírva.
Mit diktált Boeckay arra a levélre !
S ha szólok e napon, azt zokogom sirva :
Nincs meg az a levél ! sirba van az téve !

De nem baj : hadd legyen ! lesz még feltámadás :
Feltámad Boeckay szörnyű villámával :
Lesz még egy rettentő utolsó számadás
A „pecsétetes levél“ hitvány tolvajával !
Akkor engemet is kérlek, vegyetek le
Innen a toronyból, ha a kürt megszendül ;
Öntetek ágyunak . . . s a „levél“ tolvaját
Szentségrabló szívet, én lövöm keresztül . . . ! !

Fertősalmás, 1906.

Ladányi Endre
ev. ref. lelkész.

Emlékezet Boeckai korára.

Rudolf uralkodása alatt (1579-1608) zajlott le Magyarországon a vallásszabadságért vívott első nagy küzdelem. Szomorú nevezetessége a Habsburgoknak, hogy úgy-úgy Nyugot mint Közép Európában ők voltak az ellenreformáció világi fejei, vezetői. A protestáns-tizmus elnyomása érdekében pazarolták el a Fülöpök Spanyolországnak világra szóló hatalmát, sőt tönkre tették az országnak és Portugáliának a jólétét. E cél érdekében kergették bele a hollandusokat a szabadságharcba, melynek eredménye, hogy ez ország elszakadt a török s virágzó nagy nemzeti életnek vetette meg alapját. Az osztrák Habsburgok, hogy a protestánsokat megsemmisítsék, kikergették hazájukból Csehország és régi nemes családait a tisztas csehek, idegen hatalmak

csataterévé sülyesztették Németországot s erejét meg-némították annyira, hogy míg a protestáns erős Hohenzollern család alatt Poroszország nem szervezkedett Franciaországnak volt kész zsákmánya. Ugyancsak a protestánsok kiirtása érdekében zuditottak Magyarországra igen sokszor kimondhatatlan szenvedést és nyomort.

A mint a XVI. század végére a katholicizmus a maga nagy regenerációját befejezte, Nyugot Európában III. Fülöp Közép Európában pedig az ő udvarában nevedett Rudolf megindította a hatalom fegyvereivel való küzdelmet is a reformátusok ellen. Magyarországon kétszeres bűn volt a vallásüldözés. Rudolf trónra lépése alkalmával az ország legnagyobb része protestáns volt. A protestánsok ellen indított üldözés tehát ekkor az ország lakosságának tulnyomó része ellen indított üldözés volt. Az országra nehezedő sok csapás és szenvedés hatása alatt a nemzet elvesztette a régi vallásban való bizalmát s a megújított hit erejében és belső mellegében lelt vigasztalást, Rudolf fanatikus türelmetlensége így a legérzékenyebb oldalán sujtotta a szerencsétlen nemzetet. A híres XXII. cikkelyében pedig melyet Rudolf az 1604 évi országgyűlési törvényekhez önkényesen hozzáfűzött s a melyben a protestánsoknak megtiltotta, hogy sérelmeikre az országgyűlésnél orvoslást keressenek, — a protestánsok halálos ítéletét mondta ki Rudolf. Egyszersmind felrugta a magyar alkotmányt is. Végeredményében egy jelentőségű volt ez az újabb idejű híres Unbedingte Unterwerfunggal s a fényes multtal és nagy európai hivatással bíró magyarságnak halálos ítélete. A nemzetet a pusztító életöztön is védelemre készítette. Így indul meg a nemzetnek első önvédelmi harca saját királyával szemben, mely első önvédelmi harcban mennyire méltatlanul kergette belé az uralkodó a nemzetet, semmi sem mutatja világosabban, mint az a körülmény, hogy annak diadalmas vezére olyan ember volt kit addigi pályafutása, családjának multja erre egyáltalában nem praedestinált.

Boeckay István abból az ősrégi erdélyi nemes családból származott mely családban hagyományos volt a Habsburgok iránt való hűség s ezzel egyértelműleg az önálló erdélyi fejedelemség ellenzése. Ő maga is a kolozsvári fogházban született mert atyját kibén a családnak e tradíciója igen erősen mutatkozott még János Zsigmond fejedelem szabadság vesztesre ítélte. Pályája első felében Boeckay családja hagyományaihoz volt hű. Báthory Zsigmond fejedelemnek ő volt főtanácsadója még akkor is, mikor ez elhatározta a Habsburgokkal való szövetekezést s az ezt meggátolni igyekvő erdélyi ellenzékét olyan brutálisan vérbe fojtotta. A szövetekezés célja nagy és nemes volt a már gyengülő török hatalom megtörésére. Rudolfnak azonban előbb való gondja volt az eretnekek pusztítása. Erre fordította országa minden erejét nem pedig az ország megszabadítására. Báthory Zsigmondnak az állhatatlansága, könnyelműsége és oktalankodása miatt is a szövetség célja dugába dőlt s az eredmény csak Erdély végtelen nyomorúsága lett.

Boeckayt ezután az 1604-ben megindult nagy nemzeti küzdelem állította a ország élére. A mozgalomhoz szinte az egész ország csatlakozott így nem csoda hogy igen gyorsan teljes sikerre vezetett. Sajátságos és nem ritkán sajnálatos körülmény, hogy a külföld összes XVII. századi szabadságharcainkat nem tudta megérteni. A nagy hatalmak alakulásának és az állami élet ki-fejlődésének ez idejében Európa szemé előtt csak az angol forradalom lebegett, mely úgy fejeződött be, hogy az independens hadsereg élén Cromwel Olivér lenyagak-

tatta a királyt s a megszüntetett királyság helyébe a maga protektorátusát léptette. A külföld legjobb esetben a mozgalom vezetőinek a célját úgy értelmezte, hogy a Habsburgok királysága helyébe a maguk nemzeti királyságát léptették. XIV. Lajos például komolyan fejtegette II. Rákóczi Ferencz előtt, hogy próbálja inkább a lengyelkirályságot megszerezni a mi erőre és jelentőségre nézve nem áll mögötte a magyar fejedelemségnek. Most a török a győzelmes Bocskaynak küld magyar királyi koronát, s üdvözli őt mint magyar uralkodót.

A mozgalomnak az udvar előtt váratlan és gyors sikere, Rudolfnak az állásába került. Ő különben is képtelen volt már az uralkodásra. Elmebaja melynek jelei már évekkel előbb mutatkoztak, annyira elhatalmasodott, hogy a család maga kényszerítette lemondásra, hogy mentse meg a mi még megmenhető. A bécsi béke* (1606) az uralkodóház részéről már Mátyás műve volt. A béke azzal nyert kiváló jelentőséget, hogy nem maradt egyszerű szerződésnek, hanem az országos törvények közé iktatták. Nem lehetett ezután a protestánsokat úgy üldözni, hogy ezzel az ország alkotmányát s az erre letett királyi esküt is meg ne sértsék. A mikor később megújult erővel törnek ki a vad üldözések, a protestánsok nem ok nélkül vetették szemére az üldöző katólikusoknak, hogy az ország törvényeit is megszegik s a köztudatban nem ok nélkül forrott össze a protestánsizmus az alkotmány tiszteletével a tiszta magyar hazafisággal.

Az erdélyi fejedelemség szükségességét és célját Bocskay jelölte meg a legfelsőbb és leghatározottabbban.** Az ország kettős veszély közzé volt simítva. Egyfelől a török az ország területét fenyegette elnyeléssel másfelől a Habsburgok az ország alkotmányát lelkiismereti szabadságát később nemzeti mivoltát akarták megsemmisíteni. Az erdélyi fejedelemség volt az az egyensúly, mely a szükség szerint hol egyik, hol másik hatalommal megakadályozta az országot pusztulással fenyegető eme törekvéseket, Bocskainak ez intését a legnagyobb erdélyi fejedelemnek Bethlen Gábornak a történelmében minduntalan látjuk érvényesülni.

... *István.*

Énekek Bocskay korából.***

1

Szálljon inkább átok a magyar hazára
Legyen farkasoknak, rókáknak tanyája
Inkább gyom takarja s verje fel az utját
Emberirtó dögvész rontsa meg a kutját
Budavára helyén kő-kövön ne álljon
Faluja-városa romhalmazzá váljon,
Hogy magyar lakott itt ne maradjon nyoma:
Csak német kezébe ne kerüljön — soha!

2

Szálljon inkább átok Árpád nemzetére,
Inkább vad pogánynya koresosodjon vére;

* E békét magát külön önálló tanulmányban kellene méltányolni, hogy a Bocskay szerepe és fellépésének fontossága teljes világításban álljon előttünk.

** Így végrendeletében, melyet most kellett volna közreadni.

*** Pályadíjat nyert.

Tagadtassák vele meg a hitét, nyelvét
Az apját, az anyját s ősei nyughelyét
Vonszolja az igát, szántson parancsszóra
Kerüljön karóra, kerüljön bitóra,
S legyen élte-holta bármilyen mostoha,
Csak német szolgája, az ne legyen soha!

3

„Honnan jössz kenyeres, hova tart két lábad?”
„Nagy-Magyarországból, szép Erdélyországba.”
„Haj! miért hagyád el kis falud s hazádat?”
... Halál elől a halálba.
Gonosz Bástia két karjába.
„Hát te pajtás honnan, hát te pajtás merre?”
„Szép Erdélyországból Nagy-Magyarországba.”
„Rosz időbe, jöttél, rosz szél hozott erre,
... Halál elől a halálba
Pogány török rabigába.

4

Erdélyország felől nagy, erős szél támad
Körül is száguldja a gyulai várat.
Templom romjairól hordja a port széjjel
Bocskay, Bocskay, reményünk, hol késel?!
Messzi kikötőből, széles Adriába
Most indul, most indul nagy fekete gálya.
Magyar papok jajja szál a futó széllel
Bocskay, Bocskay, megváltónk, hol késel?
A magyar elveti a magot tavaszra;
Pogány letapossa, német learatja.
A szegény magyar nép bizony elvesz éhkel.
Bocskay, Bocskay, vezérünk hol késel?!

5

Nagy Bocskay Istvánt a hirtűgy nem bántja.
Bizony nem kell neki István koronája.
Csak széles szabalyája öreg bibliája.

Nagy Bocskay győzött. S a füleki várba,
Mig serege vigad, torozik javába,
A vezér elvonul addig sátorába.
Előtte kinyitva kapesos bibliája.

Ugrós nóták.

Mondj bucsut a kapának, kaszának
Csapj fel pajtás Bocskay huszárnak!
Hiszen úgy sincs mit aratni,
Van ellenség ezer-annyi,
Lóra legény, lóra.
Tárogató szóra!
Mond búcsút az apádnak, anyádnak.
Könyhullató jegybeli mátkádnak!
Mi van azon sirni való!
Hisz a legény arra való!
Nincs most idő csókra
Lóra legény lóra!

Ide azt a csutorát.
Had' iszom egy jókorát.
Mit pihen a tábor
Mig a futó német, a tiszán átlábol.

Ide hamar a pipám
Az acélom a kovám.
Mig pihen a tábor.
Mig a futó német, a Tiszán átlából.

Barna kis lány, jer te is.
Adhatsz csókot ezret is
Mig pihen a tábor.
Mig a futó német, a Tiszán átlából.

Vályi Nagy Gusztáv.

Bocskay István végrendelete.

Én Bocskay István Istennek Kegyelmisségéből Magyar Országnak, és Erdélynek Fejedelme, Székelyeknek Ispánnya, noha Testemben az Istennek látogatásából, ennyi időtől fogva való betegségem miatt erőtlenn voltam esmértem, de elmémben, és Lelki esmértemben csendes lévén, meg gondolván az Halálnak minden Rendeken személy válogatás nélkül való uralkodását, és annak órájának bizonytalan voltát: ilyen Testamentom tételtem rendeltem, meg hitt Lelki Pásztorom, és igaz idvességre Tanítóm, Alvinci Péter uram előtt, Eötvösi Pál Tanácsink, Kincs Tartónk előtt, és Péchi Simon Deák, meg hitt belső Secretáriusonm előtt.

Igaz Keresztyn hitemről és Vallásomról előszöör, mellyel Idvességemre az én Kegyelmes Istenemnek Teremtőmnek tartozom, ilyen vallást teszek: Hogy valom az Atyát, Fiut, Szent Lelket, tellyes Szent Háromságot, egy bizony Istenségben lenni és az egy Ur Jézus Krisztusnak érdeméért, minden büneimnek bocsánatját, és noha Ifjuságotól fogva minden életemet, mind ő Szent Istensége, mind az emberek előtt jó Lelki esmérettel igyekeztem viselni: de mint Ádamtól származott, és gyarlóság alá vettetett ember, por, hamú, nem Angyal lévén, a bűnnek terhe alá vettetettnek lenni valom és ismértem magamat; de erős és bizonyos hitem, minden én büneimnek bocsánatja felől, oly vagyon az én Krisztusomnak érdeméért, hogy ha mind a széles Világnak büneit, és annak számlálhatatlan voltát, egyedül cselekedtem volna is, és terhe rajtam volna is, az én Idvezítő Krisztusomnak minden Hivekért, én érettem is szegény büzös féregéért, a Kereszt fán kiontatott csak egy csep vére is, asoknál nagyobb, hathatósabb, és érdemesebb lévén, én rólam azt elmosta, s Szent Attyánál nékem Kegyelmet és engesztelést szerzett, és az igaz Hitem mellett engemet az idvezülendők száma közzé rendelvén, a Szenteknek örök életre választott seregében, társaságában részesített, és ekképpen minden kétség kívül bizonyos lévén idvességem felől, az én Lelkemet ajánlom az én Idvezítő Istenemnek kezében; Testemet pedig a földnek, közönséges Anyjának hagyom, a honnan vétetett; tudván hogy por volt, és ismét porrá kell lenni; de viszontag az igazaknak idvezülendőknek száma között halottaiból az is fel támadván az örök életre, az idvességre dicsőségre, minden Szentekkel egyetemben vitetik.

Hitemről és idvességem örök életemről bizonyos Vallást tévén, vészem szemem elibe Ifjuságotól fogva való életem viselését; és minthogy minden emberi háládatosság között Hazánknek, Nemzetünknek tartozunk mindennek felett több jóval, Erdély Országát, mint édes Hazánkat, ki minket szült, nevelt, és tartott, kinek sok javát vettük, és lassan lassan valamire Istennek kegye-

lenségéből vezéreltettünk, eredeti mind azoknak Hazánk-ból volt, azonképpen holtunk után is hirtűn bet ott igyekeznek inkább terjeszteni, nevelni, és dicséretes emlékezetünket hagyni.

Intyük azért, és kérjük Atyafijui szeretettel abban a kedves Hazánkban lévő minden Hiveinket, kicsinytől fogva nagyig, vegyék csendes füllel s elmével, s adjanak bizonyos hitelt ilyen állapotunknak, mikor minden emberi hír, dicsőség kívánást, és kedve keresést hátra hagyván; utolsó akaratunkról teszünk bizonyosságot.

Hogy a minemü romlások s vér ontások az elmult Esztendőben abban a kedves hazánkban estenek, nem mi tanácsinból, akaratunkból, sem tetkezéséből lettenek: mert nem hogy romlásra, hanem inkább javára megmaradására igyekeztünk; sőt kész lettem volna mindenkoron életemnek elfogyásával is, neki szolgálni, ha az idő úgy hozta volna.

Inkább annakutánna nagy méltatlanul, és minden igaz ok nélkül sok javainktól meg fosztattatván és háttáram kívül, minthogy számkivetésben lévén, valamiben erőm felett is magam fejét, életét, személyem szerint kockára vetvén, éjjel nappal kész voltam; noha az idő alatt, ott való jószágomból ugyan ki rekesztette voltam.

Most utomban ilyen számkivettett szabásu állapotomban, mikor sok hasznos, emlékezetes, és az egész Keresztynségnek javára való szolgálattal Hazámat magamhoz kapcsolatban vala ugyan az ő Felsége Tiszt-Viselői kardjokat, fegyverekkel, és az ő Felsége ágyuival, Váram foglálásával, minden Törvény nélkül elkergetnének, az ő Felsége hívsége mellől, életem öltalmáért fegyverre fogván az ő Felsége Hadai ellen egy szerencsét próbálván, igaz ügyemben, és nyilván való igazságomban Isten meg segítvén, oly áldást mutata dolgaimban, ki mind magam és minden emberi reménység kívül, mint Mózes régen Pásztorságából, Dávidot a juhok aklából, a bujdosó számkivettett Jestét fel vette, azonképpen engemet is először Királyává tett, azonképpen engemet is először kegyelmesen Nemzeteimtől, kik bűnteknek és régi szabadságoknak meg kereséséért, mellem támadtak volt, Fejedelmévé választván; azután egész Erdély Országá is hasonló állapotra fakadván, mellyben annakutánna csak hamar a két hatalmas Császárak közzül az edgyik a Török meg is koronázott, a másik ezen Fejedelemségében confirmálván az Imperiumi Fejedelmek közibe vett.

Melly csudálatos velem való nagy jó teteményéért; noha én tehetségemmel tellyes életemben éjjeli s nappali háládatossággal tartoznám, de most ilyen állapotomban, a mellyben az ő Szent akaratyából jutottam, le borulván előtte, tellyes szivből, rövid szóval hálát adok ő Szent felségének, hogy engemet méltatlan férget minden időknél előtte erre rendelt s választott volt. Légyen azért ő Istenségének Szent Neve Mennyen és Földön mindörökké áldott, szent, és dicséretes.

A Szent Istennek pedig Kegyelmissége után nagy háládatossággal (tartozom) veszem mind e jókaakat, a Magyar Országai Uraktól, becsülletes hiveimtől, hogy engemet mint csak egy hóhári számkivettett embert, bujdosó állapotomban meg nem utáltak, és nem nézték azt, hogy nem e ő Kegyelme közzül való, sem nem közöttük nőtt nevedett ember volnék, nem csak bé fogadtak eő Kegyelme, és nem csak szállást adtak hanem Urokká fejedelmekké nagy szeretettel, és becsüllettel választottak. Mellyért én ő Kegyelmekek tellyes életemben való háláadó szolgálattokra köteles lévén, adósnak is tartottam magamat és meg is bizonyítottam volna, hogy hasznos szolgálója lettem volna e ő Ke-

gyelmeknek, ha életem határát a Szent Isten Kegyelme messéig tovább nyújtotta volna.

A Magyar Ország becsületes és Vitézlő Hiveimnek választása után Erdély is, és minden Rendek vettenek szabad akaratyok szerint, és választottak az ott való meg Fejedelemségre, kinek mindenféle ellenségeitől való meg szabadításában és csendes állapotra való juttatásában magam személyem szerint, itt kin való Hiveimmal együtt, mint fáradtam, munkálkodtam, ő magok lehetnek bizonyosságok. Szivem örvend rajta, és Istennek érette nagy hálát adok, hogy ő Kegyelmeiket és azt az Országot, mint édes Hazámat most mindenféle ellenségtől meg Szabadultt állapotban hagyhatom.

Belső egymás között való fel zavarodott dolgok, hogy az idő alatt hirtelen le nem csendesedhetnek, azt az itt kin való foglalatosságnak, és hosszú betegségünknek tulajdonítsák: mert arra is mennél hamarabb gondunk lett volna.

Azért leg elsöbben is Erdély Országában minden Hiveinket, és abban minden Rendeket, nagy Atyafijui szeretettel, és jó akarattal követjük, ha mi fogyatkozás dolgainkban esett volna, vagy Ifjuságunktól fogva akárkivel tellyes életünkben, vagy Uri, vagy Fejedelmi állapotunkban valamit vétettünk volna, az egy élő Istennek kedvéért minékünk meg bocsássá, hogy ő is Istenből büneinek bocsánatját vehesse.

Azonképpen a Magyar Országi becsületes Hiveinket, mind Urakat, Nemeseiket, Községet, és az egész Hajduvitézseget, kicsinytől fogva nagyig kérjük, hogy ha mi valamikor az ő Kegyelmeik jóakarattjoknak, jó háladatossággal meg nem feledhetünk volna, vagy valakinek marhájában, javaiban, e háborus idő alatt kárvalása történt volna, azt nem nekünk, hanem az időknél tulajdonítsa, ha kinek pedig vagy Szánkból vagy egyéb cselekedeteinkből valamit vétettünk volna, kicsinytől fogva nagyig Atyafijui szeretettel kérjük, és követünk minden Rendeket, az egy élő Isten kedvéért, és az ő Szent Fijának érdeméért, minékünk meg bocsássák, és holtunk után méltatlan dolgokkal minket ne terheljenek.

Ezeknek utánna mint nemzetemnek, Hazámnak igaz jó akarója fordítom elmémet a közönséges állapotnak el rendelésére; és abból is az en Tanácsomat, tetezésemet, igazán és jó Lelki esmérettel (meg hagyom) meg írom, szeretettel intvén mind az Erdélyieket, és Magyar Országi Hiveinket, az egymás közt való szép egységre, Atyafijui szeretetre. Az erdélyieket, hogy Magyar Országtól, ha más Fejedelemség alatt lesznek is, el ne szakadjanak. A Magyar Országiakat, hogy az Erdélyiekét el ne taszítsák, taresák ő Atyafiaiának, és ő Vereknek, Tagjoknak.

Ha a Fejedelemségek, a mint szokott lenni, vagy Erdélyben, vagy Magyar Országban változnak, ő magok között a Republikák és az egységet a mostani Consedereatio szerint tartásuk meg és, az idő ha mit hoz, egymás javának engedjenek, és egymás nyavajáját fájlalják, és mindenkben óltalommal segítségével legyenek egymáshoz; mert tudó dolog az, hogy a vissza vonással nagy bizodalomnak is el romlanak, viszontag az egységgel kicsinyek nagyra nevednek.

Magyar Országot, és a mi Nemzetünket, idegen földről ki szállítván, az egység erre a szép földre plántálta, nagygyá nevelte, és sokáig virágoztatta. A vissza vonás viszontag meg szaggatta, el rontotta, és ebben a jó napban hozta, a mellyben most vagyunk. Szánkban az izi, az egynehány esztendőknben micsoda romlást hozott, hogy a Magyar egymást rontotta, vágta, min-

den Nemzetségünknek még a nyilván való ellenségünknek is előtte, szidalmunkra gyalázatunkra; óvlyon az Isten minden Keresztyén Lelki esméretet annak csak gondolatlyától is.

Az edgyességnek pedig örökös meg tartásában, azt az utat látjuk, a Fejedelemségek szinte ha változóak is, mindenik helyen a szabad választás szerint; de a Republikák is soha egymás ellen senki ingerlésből igazgatásából ne törekedjenek, valamedig pedig a Magyar korona ott fenn nálunknál erősebb Nemzetségnél a Németnél leszen, és a Magyar Királyság is a Németeken forog, mindenkor szükséges és hasznos egy Magyar Fejedelmet Erdélyben fen tartani, ha pedig az Isten adná, javokra, óltalmokra leszen; ha pedig az Isten adná, hogy a Magyar Korona Magyar Országban, Magyar kézhez kelne, egy Koronás Királyaág alá, úgy az Erdélyieket is intjük, hogy attól nem hogy el szakadnának, vagy abban ellent tartanának, de sőt segélyek tehetségek szerint, és egyenlő értelméből azon Korona alá a régi mód szerint adják magokat, Melly dologról ha valaha, hittel való consederatio közöttük lehet, felette igen javalljuk.

A Magyar Országi állapotot arra hagyjuk, hogy a mint Császárral ő Felségével végezésünk vagyunk, a szerint minden dolgok exeduáltassanak, és a Szent Békesség, mellyet egészen véghez vittünk, fel ne bomollyon, hanem meg erősítsék.

Az Erdélyi állapotot minthogy szabados Dispositiok alatt vagyunk, noha tudjuk hogy azon Nemes Országnak eleitől fogva való szabad választása volt, most is abban ő Kegyelmeink javáért utánunk oly Succesort nevezünk, kit ő Kegyelmeink javokra, meg maradásokra esmértünk lenni, kire intjük szeretettel ne difficultályak, vegyék ebből a mi jó tetezésünket, és noha mind ifju, mind öreg embereket, és a mi Vér szerint való Atyánkfiáját ez állapotra, melán magunk szolgálatjának tekintetéért komendálhatnánk; de sok bizonyos okokért, mind Ifjuságához képest meg ért, jó erkölcsü, Istenfélő természetiért, józan életiért, és Magyar Országban régi Tekintetes Nemzetes Uri Nemzetiért, ezzel az Orzággal is Erdélynek hasznos szövetségéért, hogy innen nagyobb gyámola lehessen mindenkor, javallunk, hogy a Nemes Ország mi utánunk, nem mást, hanem a Tekintetes és Nemzetes Homonnai Bálintot (Uramat) vegyék, válaszsák, és elmérjék Fejedelmeknek, ha e Tanácsunkat meg fogadják, sok jólátunk benne, de leg nagyobbban, hogy egész Magyar Országot ezzel magokhoz kapcsolván, nem tarthatnak ezután örökös megmaradásokra semmi ártalmat, mind eddig, vagy Magyar Országból, vagy mint szokott volt lenni, csak a két Oláh Országokból is, és minden azokból következő jókat, ide ha nem irhatunk is, a Nemes Országot Isten bölcs itélettel szerette, magoktól fel találhatták, és előre el láthatyák.

(Folyt. köv.)

A debreceni református Kollégium története adattári alakban.

(72. Folytatás.)

E VII. törvény 2. kiadása 1867-ben jelent meg változatlanul, végül 9 pótlással, melyeket az egyh. kerület a felmerült elég szomorú tapasztalatok nyomán törvényerőre emelt u. m. 1. a tanári felügyelet alatti

templombajjárásról, előbb a kirendelt minden szaku tanuló a kijelölt terembe gyűl, névsoruk felolvastatik, és esküdt vezetése alatt vonul a templomokba, a templom mulasztókra 3 ízben büntetés az altörvényszéken hozatik, intés, dorgálás, szülei tudósítás, végre iskolai bizonyítványba az erkölcsi rovatba bevezetés, hogy istenitisztelet gyakorlásában hanyag volt, a megrovott tanuló ha jótéteményes, ez előnyt veszti. Tehát a templombajjárás kényszerítés alá esett. (Ek. kgy. 1863. 26. 29. 30. sz.) 2. a leckére nem járhatást igazolni kell a beteg tanulóknak orvosi bizonyítványában. 3. Minden oly ügyet, mely önkényes büntetés (arbitraria poena) alá esik, az igazgató tetszése szerint felelbezhethet. 4. A tanítóságokra kibocsátandó ifjakra nézve a célszerűnek bizonyult 1825-iki rendelet visszaállítatik, mely szerint csak ajánló levelet (recomendatoria) kapnak; ők kötelező levelet (reversalist) adnak fogadván benne a tanítói tiszt törvényszerű végzését, rendes bizonyítványt csak a tanítói pálya bevégezése után nyernek. (E. kgy. 1865. 32. sz.) 5. A theologia 4. évének 2. felére rendkívüli esetekben tanítóságokra kibocsátható tanuló az utolsó félévről *magán vizsgát* tehet (u. o. 19. sz.) 6. vidéki tanítóságokra menő theologusok a praeparandiai tantárgyakat hallgatni tartoznak, óraösszeütközés esetén a hittanfolyam két első évében félévenként magánszorgalom útján szigorlatot tenni kötelesek és a gyakorlati órákra eljárni tartoznak, (Ek. kgy. 1866. 9. sz.) 7. a pót és javító szigorlatokat szabályozza és a felebb vitelt (Ek. jk. 1861. 45. sz.)

E törvények a 2. kiadásba felvett pótlásokkal 3. kiadásban 1870-ben jelentek meg; újabb pótlással, melyet az E. ker. k. gy. hozott 1870-ben: a) joghallgatók, sőt 1. és 2. böles hallgatók kibocsáthatók tanítói állomásra a meghatározott tanító képességi vizsga letétele után, a vizsga sikerrel letéveséről a tanító képezde igazgatósága adja ki a bizonyítványt (224. sz.) 2. a görög nyelv mentessége szabályoztatott, t. i. theologiára lépő tanuló a görög nyelv tanulása alól fel nem menthető. 6. a gymnasium 5. és 6., valamint az 1. és 2. bölesészek felmenthetők a görög nyelv tanulása alól rendkívüli esetekben, szülei akarattal, az iskolai év első napjain, de az ilyen rendes tanulóknak nem tekintetik. (U. o. 225. sz.)

* * *

A törvényszéki jkönyvek XVIII. kötetének (lásd fent 270. l.) végső részeiből még a nevezetesebb mozzanatok említendőek fel. Az önkény uralom alatt igazgatói székek kezelték a súlyosabb fegyelmi ügyeket, a gymnasium külön állt, a jogakadémia is, majd ez megszűnt, 1850-től 1857-ig gyéren találhatók kisebb ügyekre és a theologusokra altörvényszéki idézések, alig néhány levél; azon alkalmazkodó és izgalmas 10 évről ott a történelmi feljegyzésnek, az ifjuság részéről, semmi nyoma. 1857. július 11-től (hol két lecke mulasztás fordul elő) az 1862/3-ik tanévig, a visszarendezkedésig nincs is törvényszéki ülés, ezért kérte a deákság az esküdtszék visszaállítását.

A törvényszékek 1862/3-ik tanévben az igazgató tanár Thót Ferencz vezetése alatt Balogh Ferenc seniorágában rendszeres működésbe jöttek, a jogba visszahelyezkedés ténynyé változását tükröként mutatja a jegyzőkönyv folytonossága. A senior a ki a nemzeti érzés felhangzásakor „Kornagy“-nak adta vissza hivatali magyar nevét — „Emlékjegyzet“ ponttal nyitja meg az „új kort“, ekép „a szomorú tíz év után ősi jogaiba s állapotába 1861. októberi tanévvél lépett főtanodánk, a

mennyiben az akadémia vissza állt bölesészeti, jogi és hittanszaki pályával. Az új iskolai törvények ezen 1862/3-ik tanévben léptek életbe, az esküdtek elfoglalták törvényes helyöket, így a tanulók alkotmányos kormányzata megkezdődött: rendes altörvényszék, a tanulók kebeléből felemelkedett esküdtekből itél a tanulók felett. Ez az új kor! Ne jöjjön többé idő, mely megszakassa főtanodánk rendes életét, s kényszerítse levetni százados köntösét!“

Az újkor ez első évében, a deákok létszáma 369. Végzetek 18-an, kornagy B. F. (1852-iki rendszer), rendnagy (contrascriba) Bakóczy János, első esküdt Tóth Sámuel és még 9 collegája, ezek közt Ujfalusi József, Illyés Lajos, Bihari Péter, Melegh Gyula, főiskolai gazda, Boros Lajos. Továbbá III. éves hitészek (theologusok) 14 u. m. Dombi László, Dávidházi János stb. II. éves 20-an, Szabó Gábor, Csiky Kámán, Tabajdi Lajos stb. I. évesek 34-en: Kozma Sándor, Baráth Ferencz, Dapsi László, Bodolai László stb. II. éves jogászok 27-en Tóthfalusi Pál, Simonfi Antal, Cserna Géza, Kovács Antal, Takács Ferencz, Szilágyi Károly stb. III. éves bölesészek 33-an: Barkász Károly, Rácz Károly, Kruccsó Lajos, Gergely Károly, György Aladár stb. I. éves jogászok 24-en: Czeglédi Imre, Konrad László, Szana Tamás, Szél Farkas stb. II. éves bölesészek 69-en: Békési Gyula, Kassai Samu, Géresi Imre, Gulyás Lajos Hamar László stb. I. éves deákok 109-en: Bay István, Balog Imre, Biky Károly, Feszt Aladár, Nagy Elek, Oláh Károly, Rácz Miklós, Simonfi Emil, Tordai Gábor stb. Képezdeszek 20-an: Herczeg János, Gál Sándor stb.

Az újkor ez első éve azért is emlékezetes, mert a senior időkore változás alá esett. A nyomott időben a tanárkar javaslatára, a senior és contrascriba hivatali idejét az e. Kerület (1851. május 52. sz.) egy egész évre terjesztette ki, noha gyakorlat szerint már 1849. óta így volt a dolog. Mivel az újkor mozgató elve volt, mindenben lehetőleg a régi intézményhez visszatérés, az e. Kerület 1861. október 42. sz.) felhívta a tanárkart, nem lenne e célos főiskolánk gyarapuló népesedését tekintve a seniori és contrascribai hivataloskodásnak „a régi lábra“ félvéri időre visszaállítás? Lugossy, Menyhárt és Csányi tanárookra bizta a t. kar a kérdés tanulmányozását. A kar javallá: előbb ama hivatalnokok jövedelmének pontos kimutatása szerzendő be: így a tanügyi választmány elhalasztá. (Ak. tk. jk. 1862: 93. és 143. sz.)

A beérkezett kimutatás szerint a senior évi jövedelme 1095 frtra tehető szük számítás szerint, tehát 2000 frtnak vehető, az e. Kerület 1862-ben (ápril. 21. sz. a.) elhatározta, hogy a soniori és contrascribai hivatalok időtartama félvéri szállítatik le, az 1848. év előtti rendtartás szerint, a félvéri 1000 frtos jövedelem, félvéri hivatal viselés mellett, a jelesebb egyházak rektori jövedelmére tekintve elég tisztességes. Atmenetileg a jelenleg szolgálatban levő contrascriba egy évig legyen senior, de utóda már csak félvéri. (Lásd fenn. 181. l.) Ez idő szerint utolsó egy éves senior 1862. aug. 1-től 1863. aug. 1-ig Balogh Ferencz volt, de már utóda (a 380. senior) Bakóczy János csak félvéri t. i. 1863. aug. 1-től 1864. febr. 1-ig. Ujkori változás ez is.

Az altörvényszéki jkönyv e kötetéből néhány pont feljegyeztetik itt, be pillantásul a belügyekbe. Előfordulnak az énekgyakorlati órák mulasztásai, a 2. ízben mulasztó énekkari kiváltságait veszti, a 3. ízben hanyag 3 órai börtönre ítéltetett 1862. és 1863-ban.

Mivelhogy az énekkar állandó jellegű és ősiisko-

lai intézmény, mely a főiskolát a várossal, vidékkel, nagy közönséggel tartja összeköttetésben, jó hírét emeli; mind magának, mind a collégiumnak tőkéit az ének művészet kellemes hatása által tekintélyesen gyarapítja: a főiskola különös védelme és gondjai alatt áll s a többi egyetek természetétől eltérő, mert ezek idő szerint alakulhatnak és megszűnhetnek: tehát fennállása és összetartása külön tekintet alá jött mindig s a kollégiummal szervesen összeforrt. Innen a szigorubb örökös felette.

A kunyhóber és tüzoltó társasági tagdíj be nem fizetés szintén idézés tárgya volt: ugy szinte a magán tanítási kötelesség hanyagul teljesítése (1863.) A világitás terén először tűnik fel a gáz 1864 januárban s a gáz kiszabadulta miatt gyufát gyújtó keményen dorgáltatott s e tekintetben az igazgató tanár óvó intézkedések tételére felhatalmaztatott.

Leczkét 5-ik izben mulasztó I. é. bölcészt az esküdtszék elutasította az iskolából. A feltörvényszék a mulasztás izét a 4-ik évre szállította le, mert a 4-ik izi mulasztás szüleiével tévedésből tudatva nem volt, így 9 órai börtönre lágyította a büntetést (1864. márc. 2.) Templomi névsor olvasáson meg nem jelentek (többnyire joghallgatók) első izben megintettek, ily olvasás alkalmával magát botránkoztatólág viselő 1. joghallgató 9 órai börtönnel lakolt. (1864.)

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz
hittanár.

TANUGY.

Az új érettségi utasítás.

Egyházkerületi határozat.

A gymnáziumi felügyelő előterjeszti részletes ismertetés mellett a vallás és közokt. minisztérium 1905. dec. 17-án 105,500. számú rendeletével kiadott s az 1883. évi XXX. t. cz. 22. §-a alapján az ország összes középiskoláiban kötelezőnek elrendelt új érettségi vizsgálat utasítást, egyszersmind előterjeszti az egyházkerület kebelében lévő gymnáziumok tanári testületeinek az új vizsgálati utasítás életbe léptetésének módozataira vonatkozó véleményét és javaslatait.

Egyházkerületi gyűlésünk sajnálattal látja, hogy az érettségi vizsgálati új utasítások tárgyában az egyházkerületünk nevében fölterjesztett véleményes javaslatot a vallás és közokt. minisztérium figyelemre nem méltatta, sajnálattal látja különösen, hogy az új vizsgálati utasítás által a görög és német nyelvnek, valamint a görög pótló irodalomnak a gymnáziumi érettségi vizsgálat tárgyai közül való törlése következtében az érettségi vizsgálat tudományos színvonala tetemesen lejjebb szállítottat s ez intézkedést főleg a görög nyelvre és irodalomra nézve az 1883. évi XXX. és 1891. évi XXX. t. cikkek szellemével is nehezen tudja összegezgetni, a mennyiben a törvényeknek azon intézkedéséből, amely bizonyos egyetemi és főiskolai tanulmányokhoz a görög nyelvből és irodalomból a reáliskolát végzett vagy görög pótló irodalmat tanult gymnáziumi tanulóktól is érettségi vizsgálatot követel,

önként következik, hogy a föntebbi törvényekben megölt egyetemi és főiskolai tanulmányokra s velök kapcsolatos tudományos életpályákra görög nyelvi érettségi vizsgálat nélkül senki sem bocsátható, mindazáltal — mivel az 1883. évi XXX. t. cikk az érettségi vizsgálat tantárgyait kifejezetten nem szabja meg s a vizsgálati utasítás megálapításának jogát a vallás és közokt. miniszterre ruházza — egyházkerületi közgyűlésünk az érettségi vizsgálat tárgyában kibocsátott új utasítást gymnáziumainkra is kötelezőnek ismeri el s iskolai autonomiánkra és hagyományainkra való tekintetből, valamint az 1883-ban kiadott hasonló vizsgálati utasítással szemben bizonyos autonom intézkedési jogokat tartott fenn s egyben-másban az állami tanintézetektől elérő eljárást követett, úgy a jelenleg kibocsátott vizsgálati utasítást is — a vizsgálat lényegére vonatkozó rendelkezéseinek érintetlenül hagyása mellett — a következő módosításokkal lépteti életbe főgymnáziumainkban.

1. A vizsgálati utasításban a felekezeti főhatóságra ruházott jogokat, mint pl. a vizsgáló bizottság elnökének kiküldését, stb. az egyházkerületi elnökség gyakorolja:

2. A főgymnázium minden rendes tanára az érettségi vizsgáló bizottság tagja s a bizottság határozataiban minden rendes tanárnak szavazati joga van, de az érettségi bizonyítványokat (az elnökön és igazgatón kívül) csak a vizsgáló szaktanárok írják alá. (3. §.)

Ennélfogva

a) A tanulóknak a vizsgálatra való jelentkezése után (4. §.) és az írásbeli dolgozatok átvizsgálása után (15 §.) tartott tanárkari értekezleten, valamint a szóvizsgálatot megelőző (16 §.) és követő (28 §.) bizottsági értekezleten minden rendes tanár részt vesz és szavazati jogot gyakorol.

b) A szóbeli vizsgálaton minden rendes tanár jelen lenni köteles s ezért a szóbeli érettségi vizsgálat ideje alatt a tanintézetben a tanítás szünetel. (24 §.)

3. Az írásbeli vizsgálat teteleire nézve a szaktanárok az általok javasolt teteleket lepecsételt borítékban adják át az igazgatónak, aki a zárt borítékban lévő teteleket közös lepecsételt borítékban a vizsgálatra jelentkezők névsorával és az írásbeli vizsgálat helyiségére vonatkozó tanárkari előterjesztéssel együtt május 1-ig a vizsgáló bizottság elnökéhez terjeszti föl. (7. §.)

4. Hogy egy teremben hány tanuló tehet egyszerre írásbeli vizsgálatot s az összes vizsgálandók hány teremben helyeztetnek el, azt a tanárikar előterjesztésre a vizsgálandók száma és a helyiségek méretei szerint a vizsgáló bizottság elnöke állapítja meg s intézkedését az igazgató hajtja végre. (9. §.)

5. Az írásbeli dolgozatoknak a vizsgálati utasítás 15. §-ában megszabott átnézését és bírálatát két tanár u. m. a vizsgáló szaktanár és egy, ugyanazon szakon működő s a tanári kar által e célra kiküldött másik tanár teljesíti.

6. A szóbeli vizsgálat idejét, mind a teljes, mind a javító és pótló érettségi vizsgálatra nézve a tanárikar meghallgatásával az egyházkerületi elnökség tűzi ki és a vizsgálat idejét a vallás és közokt. miniszternek legalább egy hónappal előbb bejelenti a végből, hogy a miniszter az érettségi vizsgálatra a kormányképviselőt kirendelhesse. (5 és 7 §.)

7. A szeptemberi és decemberi javító és pótló érettségi vizsgálat az egyházkerület összes tanintézteinek növendékeire nézve egy helyen, még pedig az egyházkerület főgymnasiumban évenként betűszerinti sorrendben felváltva tartatik. E vizsgálat az iskolai év-

nek rendes időben való megnyitására és a tanítás megkezdésére semmi befolyással nem lehet s a tanítás csak a szóbeli vizsgálat ideje alatt szünetel. (5. §.)

8. A latin nyelvi szóbeli vizsgálat a tantervbe felvett összes auctorok műveinek nem olvasott részeire kiterjed; azért a vizsgálat alkalmával az összes iskolai auctoroknak legalább egy-egy kötete megfelelő számú (4) példányban kéznél tartandó (16 és 19 §.)

9. Az érettségi vizsgálati díjak következőleg állapittak meg:

a) Teljes érettségi vizsgálat díja 20 korona, magántanulótól 40 korona, bélyegilleték 1 kor. pecsédij 4 kor., egyházkerületi felügyeleti díj 4 kor., összesen 29 kor., magántanulótól 49 kor.

b) Javító vizsgálat díja: 10 kor., pecsédij 2 kor., egyházkerületi felügyeleti díj 4 kor., összesen 16 kor.

c) Latin és görög nyelvből tett kiegészítő vizsgálat díja tantárgyanként 10 kor., bélyegilleték 1 kor., pecsédij 2 kor., egyházkerületi felügyeleti díj 4 kor., összesen egy tárgy után 17 kor., két tárgy után 27 korona.

A díjak a vizsgálatra való jelentkezés alkalmával fizetendők.

A vizsgálati díj a tanári kart, a pecsédij a tanintézet pénztárát, az egyházkerületi felügyeleti díj az egyházkerületi felügyeleti pénztárt illeti.

A vizsgáló bizottság elnökét az egyházkerületi pénztárból 16 kor., napidij, vasut és kocsidij s ezenkívül az írásbeli dolgozatok átvizsgálásáért 25 tanuló dolgozatai után egy, 26—50-ig tanuló dolgozatai után kettő, ennél is több tanuló dolgozatai után három napidij illeti.

Az egyházkerületi közgyűlés e határozatát, mint az új érettségi vizsgálati utasítás életbelépésének módjait a vallás es közokt. ministernek tudomására juttatja, de egyszersmind fölterjesztést intéz a vallás es közokt. ministerhez, hogy hazai középiskoláinak tudományos színvonalának megóvása s nemzeti kulturánk emelése céljából a görög és német nyelvből és irodalomból teendő érettségi vizsgálatot országosan állítsa vissza. S e tárgyakat az országos közoktatási tanács javaslata és egyházkerületeink mult évi fölterjesztése értelmében a szóbeli vizsgálat tárgyai közé vegye fel.

A gimn. felügyelő előterjesztését az egyházkerületi közgyűlés elfogadja és határozatá emeli.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületünk tavaszi közgyűlése.

(Folytatás.)

A felsoroltakon kívül az első napon több kisebb jelentőségű ügyet látott még el a közgyűlés, de azokról nem lesz késő lapunk olvasóinak a jegyzőkönyv megjelenése után is értesülni. A második napon dr. Tóth Károly jogakadémiai tanár tette le a hivatalos tanári esküt, vázolta rövid beszédben a célt, melynek megvalósítását maga elé tűzte. Ezután a főiskolai gazdasági tanács jegyzőkönyvében foglaltakra vonatkozólag adta elő Sass Béla aljegyző a főiskolai igazgatótanács jelentését. Több rendbeli adományról, a pénztárban tartott véletlen vizsgálatokról, a Bakos Kálmán volt könyvvezető ellenőr eltávozásával szükségesnek tartott behatóbb

vizsgálat sürgetéséről szóltak ezek a jelentések. Mellözve a kevésbé fontos tételeket, részletesebben kell megemlékeznünk a főiskolai pénztári számadásban jelentkezett gazdasági eredményről és a költségvetésről. Kedvezőtlen jelenség, hogy a közszükségleti és tanszéki alapoknak a jövedelmét 1905 dec. 31-én záruló számadásában 20,518 k, 10 fillérrel multa felül a költségeket, s a jövedelmet hajtó vagyónállományban az 1904 június 30-diki zárlathoz képest 10,449 k 77 f vagyonapadás állott elő. Ezt az épületfentartás előirányzati tételénél a több mint 10,000 koronára ment hiteltulépés idézte elő. Enyhített volna a helyzetet, ha a tiszadadai bérletnél nem maradt volna tetemes összeg hátralékban a haszonbérből, de nehezített rajta az, hogy az 1905 január 1-től kezdve folyósítani kezdett 800,000 k. törlesztéses kölcsön után mintegy 635 ezer koronának csak félevi, 165 koronának pedig semminemű kamatja nem jött be, mivel az új rendszerű kölcsönzés kamatja félévenként utólagosan foly be. Az átmeneti év tagadhatatlanul rázkódást okozott ennél a pénztárnál, de az a körülmény, hogy a többi pénztárak kettőnek a kivételével, a 101-re menő ösztöndíjalapítványok, a 60-ra menő kiegészítésre váró alapok nem sínylették meg az átmenetet, jól lehet 1905 jul. 1-től kezdve a kezelési illeték majd 4%-al lett emelve az ő terhekre s a közszükségleti pénztár javára: agályossá teszi a helyzetet s előre mutatja, hogy ennek a pénztárnak, mint legfontosabb célokat szolgáló alapnak, olyan támogatásra van szüksége, mely az eddiginél fokozottabb mértékben gyarapítsa az erejét, másként a fő ütőernek az elsatnyulása az egész szervezet romlását vonhatja maga után. Tanulságos megtekinteni s látni, hogy ennek a pénztárnak kétszázhatvanhat ezer koronányi évi jövedelméből csak hatvanezer koronát tesz a kamatjövdelem, tehát kétszázezer korona évjáradékokból, a tanulóktól szedett díjakból kerül ki. Alapítógyarapításra van szükség, mert a meglévő jövedelmi források egymáshoz mérve nem állanak egészséges arányban.

Élénk vitára adott alkalmat a tanárkartól felkerült s a közbeeső forumoktól elfogadott az az indítvány, hogy a főiskolai lakoszobákba vezettesse be a kollégium a gázvilágítást. Az elfogyasztandó légszesz árának megterítése céljából a benlakó tanulókra különböző kategóriában díj vettessék ki. Elfogadta az indítványt a közgyűlés, főként mikor a Kallós Tivadar képviselőnek azt az aggodalmát, hogy a villamosvilágítás létesítése kérdésessé teszi a gáz bevezetésének a sikerét, az elnöklő főgondnok felvilágosítása eloszlatta.

A gáz ügyével kapcsolatban a régi építető pénztár terhére foganatosítandó költséges átalakítási munkálatok kérdése újabb vitára adott alkalmat. A dolog lényege az hogy, az egyházkerület által elrendelt eddigi kollégiumi javítások annyira felemésztették az építető régi pénztár vagyont, hogy az 1905 dec. 31-diki zárlatban alig pár ezer korona pénze maradt, s erre már 1906 január óta háromszor annyi költség hordozása vár. Pedig az ürszékeknek már közgyűlésileg is sürgetett átalakítása harmincezer korona újabb terhet ró erre a pénztárra. Hogy ez a költség fedezhető legyen, az igazgatótanács utján felkerült indítvány szerint el kell adnia az építető régi pénztárnak a tiszadadai ingatlanból öt illettő részletét, melynek leltári becsértéke 104,300 k. Természetes, hogy az indítvány úgy értelmezte az eladást, hogy valamelyik másik alap legyen a vásárló. Ezt azonban nem minden közgyűlési tag vette észre, és e miatt többen azt hitték, hogy már benne vagyunk a tiszadadai ingatlan eladásának tárgyalásában. Több

félreértés is történt. A gyűlés asztalain széthelyezett nyomtatott költségvetés az épített régi pénztár eme műveletével nem foglalkozott, s mivel a költségvetés némi fölösleget mutatott, kezdett érthetelenebbé lenni annak a szüksége, hogy a tiszadadai jogát e pénztár eladja.

Kiss Albert nem tartja helyesnek az eladást. Az eljárást töképorlasztásnak minősíti. Jelzi, hogy az épített régi pénztárnak más volt a rendeltetése, mint a mire összes tőkeereje elkötetett. Eddig még úgy meg volt őrizve a vagyona, hogy 1870-ben, a mikor az új épített pénztár megszorult, akkor is csak kölcsönt adott, de alaptőkéjét nem porlasztotta. Az 1903/4-iki számadás szerint még szép tőkevagyonra volt az ingatlanon kívül, az indítvány elfogadása esetén ingatlan vagyona is oda lesz. Ez szerencsés gazdálkodásnak nem mondható. Lehet mentegezni, de megvédeni nem. Indítványozza, hogy az ingatlan ne adattasék el egyik pénztári csoportnak se, sőt az elkötött tőkevagyon is helyezzék vissza. Márk Endre ügyész arra hivatkozik, hogy Kiss Albert, mint a kollégiumi pénzügyi bizottság elnöke, ebben a kérdésben érvényesíthette volna a fel-fogását, de azt kérdi, hogy hol volt, mikor ezekről volt szó? Itt a közgyűlés befejezett dologgal áll szemben, annál fogva a Kiss Albert indítványa ma már tárgytalan. Gr. Dégenfeld József jelzi, hogy kétfelgóság áll szemben. Egyik szerint (Kiss Alberté) az épített régi pénztár tőkéje nem költhető el mint alapítvány másik szerint (az igazgatótanácsé) épen úgy felhasználható, mint pl. az új épített pénztár jövedelme felhasználhatott.* Gr. Tisza István nem ismeri a helyzetet részleteiben, de úgy tartja, hogy a költségvetésnek van olyan tétele, mely nem illetékesen terheli ezt a pénztárt, pl. a városon lakó hittanhallgatók lakásbére. A tőke apadását ő se tartja szerencsésnek, ne aprózzuk el az alap jövedelmét, hanem inkább gondoskodjunk pro futuro. Dr. Ferenczy Gyula az ingatlanrészlet eladását azért tartja helyesnek, hogy a különben is elkölthető vagyoni erő ne legyen lekötve ingatlanban, hogy így a felmerülő szükségletre képest a pénze mindenkor rendelkezésre álljon. Ő se tartja helyesnek, hogy apróbb célok elérésére forgácsoltassék az alap, de azt elengedhetetlennek tartja, hogy az épített régi pénztár vagyona pénzben kezeltesék. Karai Sándor főgymnáziumi igazgató reá mutatott, hogy itt nem új dologgal állunk szemben. Rég elrendelt építési munkálatok, átalakítások fogantatásáról van szó. A költségvetés nem iktatta be ugyan a tételek közé, de az igazgatótanács indítványa épen azt tartalmazza, hogy a költségvetés ehez a szükséghez alkalmazkodva alakítsák át.

György Endre egyházmegyei gondnok helyesli, hogy az alap csak nagyobb építési célokra fordítsassék, de tisztában kell lenni az építkezés céljával, természetével s megfontolandónak tartja, hogy a nehezen, krajcárként begyűlt alap csak messzebb menő célokra fordítsassék és csakugy incidentaliter ne költessék el. Azt nem tartja helyesnek, hogy az igazgatótanács javaslata szerint a régi és az új épített pénztár egyesítették. Gr. Tisza István privát információ után arról értesül, hogy a nyomtatott költségvetés nem tartalmazza az igazgatótanács javaslatát. Azt az eljárást nem tartja megengedhetőnek, hogy a közrebocsátott munkálat ellenkezésben van a külön javaslattal. Ha nem volt bevéve a tétel a költségvetésbe, rendelje el a közgyűlés, hogy

* Az utóbbi a megfelelőbb. Mindkét pénztár ajánlatokból, adományokból alakult, melyek a felmerült építkezési szükségek te-
dezésére nyújtattak.

pótlólag, még a kerületi ülésezés ideje alatt, állítsa ki ilyen alakban az igazgatótanács a költségvetést, s indokoltan illessze be abba az épített régi pénztár terhére a célba vett építkezés költségét. Dóczi Imre gymnáziumi felügyelő hivatkozik arra, hogy az igazgatótanács épen azt javasolja, hogy a gazdasági tanács illessze be a tételt a költségvetésbe, (gr. Tisza közbe megjegyzi, hogy a gazdasági tanács nem állapíthat meg költségvetést); a gazdasági tanácsnak az volt a véleménye, hogy vegyen fel kölcsönt az alap s ebből fizesse ki a költségeket, ámde az igazgatótanács albizottsága utána számított a kérdésnek, hogy a régi épített pénztár jövedelme a felveendő kölcsönnek a kamatját sem bírja meg, nem hogy egyéb terhet hordozhatna. Így merült fel az a megoldási módozat, hogy az alap adja el például a közszükségleti és tanszéki alapok pénztárának a tiszadadai ingatlanból a maga illetményét. Gr. Dégenfeld Józseffogdónok figyelmébe ajánlja a közgyűlésnek, hogy az igazgatótanács a mostani ülés alatt nem hívható össze, annál fogva a kérdés megoldása az őszi közgyűlésre marad. Az ide vonatkozó halasztási indítványt a közgyűlés elfogadta. A gáz be lesz vezetendő, a költség fizetése tekintetében összfel dönt a közgyűlés.

A kedélyek az előzmények következtében eléggé fel voltak villanyozva, a mikor a gazdasági tanács ama javaslatának a tárgyalására került a sor, mely a tiszadadai ingatlanok az eladását indítványozza. A kérdés az egyházkerület korábbi rendelkezése értelmében kel-
lően elő volt készítve; a kérdésben folyt tanácskozások menetét, a szakértők véleményét, kimerítő számítás-tételeit külön füzetben egy nyomtatvány tárta a közgyűlés elé, de a mely nyomtatványt gr. Tisza István egyházmegyei gondnok csak a tanácskozás folyama alatt vehetett kézhez és tekinthetett át. E füzetből láthatólag két külön szakértői vélemény majdnem megegyezőleg egymillió hétszáz ezer koronára értékeli a tiszadadai 2009 holdas ingatlant, s kifejezi, hogy a talaj kavicsmentes agyag és homokkeverék, első rendű televényes, mely a csapadékot jól meggyűjti és könnyen művelhető. Kiszámítja, hogy házi kezelés mellett is nagyobb jövedelmet biztosítana a mostani hasznabérnél és hogy a parcellázás útján való eladásból feltétlenül magasabb vételár folyhat be, mint a tömegben való eladás útján, de azért a parcellázással járó bonyodalmas ügykezelésre való tekintetből azt nem ajánlja. A koll. gazdasági tanács azt javasolja, hogy mivel az ingatlan ez idő szerint bérletbe van adva, s a bérlőkkel folytatott előleges megbeszélés szerint mintegy százezer koronáért volna hajlandó az egyik bérlő a bérletből kimenni, zárt ajánlati verseny hirdettesék meg egymillió ötszáz ezer korona vételár kifizetése mellett folyó évi július 15-ik napjáig, a mikor a vevőt terhelné a bérlőkkel való egyezkedés ügye; ha aztán megfelelő ajánlat nem tétetnék, akkor parcellázás útján legyen eladva az ingatlan.

(Folyt köv)

Wolafka Nándor meghalt.

Nem a mi halottunk, de erről a kiváló emberről nekünk is meg kell ezen a helyen emlékeznünk!

És úgy illik, hogy éppen én szóljak *felőle*, ki valamikor e lap hasábjain oly sokszor heves harcokat vívtam ellene.

Akkor az élő, a fáradhatatlan, a reá nézve elvégre is nehéz harctér dacára folyvást előre törő, feltett terveiben öntudatos és szívós, a sokszor rettegett, de általam személyében mindig becsült ellenfél *köztevékenységét* bírálgattam, most az elhunyt derék ember *személyével* foglalkozom s ne ütközzék meg senki rajta, ha koporsója felett nyiltan hirdetem, hogy ez az ember a reábizottakban hü és igaz vala!

Arra a kérdésre, hogy szerencséje az életben e hűségével arányban állott-e, nem mernék igennel felelni. Megbízataása sokkal kényesebb egyénisége pedig sokkal nagyobb volt, semhogy ellenségei ne támadtak és ne lettek volna; s ha úgy néhanapján bizalmasan beszélgettem velem (mert harcoltunk ugyan egymás törekvései ellen, de a személyi gyűlölet a mi harcainkon kívül maradt,) többször tett előttem borongós, sejtelmes célzásokat nehéz helyzetére.

Debrecenbe már törött reményekkel jött. Az egyházpolitikai harcok zivatarai sodorták ide s én vele szemben soha nem feledhettem el, hogy korább tanusított *liberális* (!) magatartásának köszönhetette, hogy arról a helyről. (kultuszminiszteri osztálytanácsos volt,) honnan rendszert a magyar katolikus egyház megyés püspökei kerülnek ki, neki a Gróf Csáky-féle híres s az egész egyházpolitikai mozgalom magvát képező keresztelési rendelet *fogalmazójának* meg kellett elégednie a kanonoki és címzetes püspöki méltósággal s az anyagiakat tekintve a viszonylag szerényebb jövedelmű debreceni kisprepostsággal. Meg is elégedett. Csak az szomorította néha-néha, hogy „jövedelméből a szegényeknek többet nem adhatott.“ S ha felülről kegyvesztett lett, ezért bőséges kárpótlást hivi szeretetében s ezek javára kifejtett példátlan ténykedéseiben keresett.

Nem az én feladatam, hogy öt erről az oldaláról méltányoljam, de amit életében sokszor megírtam, azt most sirja felett is habozás nélkül hangoztatom, hogy t. i. a debreceni római katolikus egyház érdekében annyi sikert egy egész évszázad nem tud felmutatni, mint a menynyi a *Wolafka Nándor* nevéhez s alig másfél évtizedes itteni működéséhez fűződik. És ha, mint írják, végső óhaja a megboldogultnak csakugyan az volt, hogy hamvait a Szent Anna-utcai templom sirboltjában temessék el, ő ezen óhajához a jogcimet igazán megszerezte.

Szinte emberfeletti erővel s valóságos Pázmán-féle ambícióval dolgozott; belevetette magát a közélet minden küzdelmeibe; eszével, szí-

vével, megnyerő barátságos modorával s minde- nekfelett felekezeti külömbséget nem ismerő áldozatkészségével nemcsak hivi bálványa volt, hanem kétségenkívül impónált a kálvinistáknak is; s mikor mi, kik vele egy úton nem haladhattunk, az utóbbi esztendő alatt valamihez fogtunk, számításainkban bizony az ő egyéniségét figyelmen kívül nem hagyhattuk.

Ezért mondom róla, *hogy a reábizottakban* hü és igaz vala! Egy egész világ választott el bennünket egymástól, de én mindenkor becsültem benne a lelkes, jószívű és hazafias lelkületű emberbarátot s tudtam hogy a mit tett, kötelességéből kifolyólag, hiven és meggyőződése szerint tette!

Most már igaz bírója s egyetlenegy főpásztor előtt áll. Én pedig itt állok veszendő hamvai felett. E hamvakat virágok özöne borítja. Talán nem fogja megzavarni álmát az egykori *elvi* ellentél által oda dobott emez értéktelen babérlevél sem! „Super omnia autem haec, caritatem habete, quod est vinculum perfectionis!“ Kol. 3. 14.

Debrecen, 1906. május 24.

E. L.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Zsinati ötödik ülészak.** A második budapesti református zsinat ötödik ülészakát, melynek egyetlen tárgya egyházi törvényeinknek legfelsőbb jóváhagyás tárgya és megerősítés alá leendő fölterjesztése, főtiszteletű Kun Bertalan püspök és nagyméltóságú báró Bánffy Dezső főgondnok urak, mint az országos zsinat elnökei f. é. június hó 20 (huszadikán) d. e. $\frac{3}{4}$ 10 órakor nyitják meg Budapesten az ügyvédi kamara Szemere-utcai épületében a mit elnöki megbizásból addig is ezennel közléteszek, míg az elnöki meghívók a püspöki hivatalok útján szétküldetnének. Kelt a magyarországi reformátusok debreceni főiskolájában 1906. évi május hó 23. Sass Béla s. k. ev. ref. hittanszaki akad. tanár, mint a második budapesti országos ref. zsinat jegyzője.

— **A debreceni tanítónőképző intézet növendékei** f. hó 13-án tartották meg önképzőköriük zárógyűlését. Nagy közönség előtt számoltak be a leánykák az évi működésükről. Domján Anna tk. 4 éves növendék olvasta fel a jelentést, a mely szerint ez évben elhangzott a körben 26 szavalat, a melyek közül 13 jól sikerült s 13 kevésbé. Felolvasás volt 16, ebből 3 emlékkönyvbe írásra is méltó volt. A felolvasás közt egy-néhány gyakorlatra tanítás kidolgozása volt. Majd nem minden gyűlésen ének és zene számok tettek

a programot változtatossá. A kör 7 tételt tűzött ki pálya munkákra, beérkezett 9 pályamű s ebből 5 díjat nyert, e jelentés élénk világot vet az iskola belső, tartalmas életére; s arra, hogy a növendékek komolysággal gyakorolják magukat a társadalmi fellépésre is. Bizony erre a tanítónőknek szükségök is van; mert az életben nem egyszer kell nyilvánosan szerepelniök, s előnyükre válik, ha ott is megállják helyüket. Az ünnepi közgyűlésen Bodicky Aranka, Könyves Mariska 2 éves, Vass Róza, 4 éves növendékek szavaltak, Sáfrány Irén 2 é. növ. énekelt, Papp Mariska tk. 3 o. n. hegedült, míg Nagy Róza tk. 3 é. növ. Gulácsi Anna tk. 4. az önképzőkör elnöke felolvasást tartottak. Mielőtt az elnök a gyűlést bezárta volna, Kiss Albert lelkész, az igazgatótanács elnöke kedves szavak kíséretében az önképzőkör 5 legérdemesebb tagnak 10—10 koronás aranyat adott jutalmul.

— **Vizsgálati rend a debreceni ref. főgymnáziumban:** Május 11—12: a VIII. o. vizsgálata; május 16—18: írásbeli érettségi vizsgálat. Junius 12: vizsgálat a redkivüli tárgyakból. Junius 13: VII. o. egész nap; I. o. A.) szakasz d. e. B.) szakasz d. u. Junius 14: VI. o. egész nap; II. o. A.) szakasz d. e. B.) szakasz d. u. Junius 15: V. o. egész nap; III. o. A.) szakasz d. e. B.) szakasz d. u. Junius 16: IV. o. A.) és B.) szakasz délelőtt. Junius 18—20: magánvizsgálatok. Junius 21—28: (24. kivételével) szóbeli érettségi vizsgálat.

— **Előfizetési felhívás.** Dr. Matolesi László ev. ref. felsőbb leányiskolánk tanára legujabb zeneszerzeményeiből kiad 2 füzetet. A dalok egyszerű, magyar dalok, a melyekben bizonyára gyönyörűségét lel az, a ki a mezei virágokban is örömet találja. A zongorára áttétel P. Nagy Zoltán zenetanár műve. Két füzet előfizetési ára 2 korona; míg ha valaki a régebbi „Kuruc Bujdosókat is meg akarja rendelni, 280 korona. Az előfizetéseket elfogadja Csáthy Ferenc könyvkereskedő is.

— **A békésbányai ev. ref. egzházmegyébe** bekebelezett református-dombegyházi ev. ref. leányegyházat, melynek tagjai napszámos és cseléd, tehát vagyontalan polgárok, — folyó hó 12-én nagy csapás érte. Az Isten ostroma a villám felgyújtotta az iskola épületét s az iskola és a tanítói lak teljesen leégett. Ez uton is azon alázatos kéréssel járulnk nemes-szívű hitsorsosainkhoz és az egyházak előjáróihoz, hogy ezen teljesen vagyontalan egyházat iskolája és tanítói lakása megújítása céljából könyöradományokkal segíeyzenek. „Bis dat, qui cito dat!” A könyöradományok Gulya György felügyelő lelkészhez Kunágotára (Csanád m. posta helyben) küldendők.

— **Pályázati hirdetmény.** A máramarosszigeti ev. ref. főgymnáziumi internátusban a következő 1906/7 isk. esztendőben 50 teljes ellátással, lakással s tanári felügyelettel egybekötött hely kerül betöltés alá. Ezen helyek részben ingyenesek, részben díjasak, t. i. évi 60, 100, 160, 200, 240, 320 koronások. A kit a jelzett helyek valamelyikére az iskola Igazgató Tanácsa felvesz, a tápdíjon kívül butordíj címén évi 10 kort, szolgáltatási illeték címén évi 5 kort, és az iskolai tandíjt tartozik fizetni. Ha valaki kiváló előmenetelért tandíj mentességben részesül, mégis feltétlenül fizetnie kell, ha új növendékek évi 20 kort, ha régi 14 kort. E díjak év elején egyszerre fizetendők; a tápdíjak évharmadonkint előre fizetendők, havankénti fizetésre engedélyt az Igazgató Tanács elnöke adhat. Az intézet növendékei szalmazsák kivételével, minden ágyneműt maguk hoznak. Még pedig: párna 1, paplan 1, ágylepedő 2, paplalanlepedő 2, ágytakaró 1 drb, két párnánál több s dunyha

vagy derékalj nem használható. Minden növendék köteles év elején bemutatni mosdó készletét fésű, szapan, fogkefe) és ruha s cipő takarító eszközeit. Alsó ruhákból lehetőleg 6—6 drb, felső ruhákból legalább 2 öltöny mutatandó be. Folyamodóknak a kérvényhez mellékelni kell (ha új növendékek) az iskolai és szegénységi bizonyítványt valamint egészségi bizonyítványt. A kérvények 1906 junius 24-éig az Igazgató Tanácshoz címezve a főgymnázium igazgatóságához nyújtandók be. Máramarossziget 1906. május 20. Szikszay Zoltán. h. gondnok.

— **Szép adomány.** (Hencida máj. 20.) A bécsi béke, illetőleg Bocskay István emlékezetét ünneplő presbyteri gyűlésünkön egyházunk anyagi s közvetve vallás erkölcsi életére vonatkozólag is igen nevezetes esemény történt. Szentpáli Gábor egyháztag, ki több évig viselte a presbyteri szép tisztséget de erről ez év folyamán öreg korára, betegeskedésére hivatkozással lemondott, szintén eljött az ünnepélyes presbyteri gyűlésre. És a mikor elnöklő lelkész, a zsinat világi elnökének Bocskay Istvánt dicsőítő beszéde felolvasása után a presbyteri határozat kimondta. Szentpáli Gábor szót kért. Egyszerű, keresetlen szavakban jelenti be, hogy egy új, harmadik harang szavazására meg a jelenlegi 2 harangnak, a Karakas Dániel és neje: Zsiday Mária által néh. özv. Patay Istvánné emlékére tavaly adományozott és azóta mások által is növelt 300 korona harangalap felhasználásával is, átalakítására 3000 három ezer koronát ajánl fel. A szemekben könnyek csillogtak, mikor lelkész, aránylag ilyen nagy összegben semmiképen sem várt kegyes adományt egyháza, presbyteriuma, s a maga nevében is ott nyomban, néhány meleg szóval megköszönte. Hát ebben az adományban ugyancsak beszél, szépen beszél a tett. Áldja meg a jó Isten ezt az egyszerű, földműves embert, a ki nevét, emlékezetét egyházánál így öröklítette meg. Miután adományozó azon hő óhajlásának is kifejezést adott, hogy szeretné meghallani az új harang hangját, de hát ő öreg, beteges ember, meg még az nap átadott egy 2180 koronáról szóló tak. pénztári betéti-könyvecskét és írásban kötelezte magát, esetleg örököseit arra, hogy a 3000 koronából még hiányzó összeget, a mit arra szükség lesz, azonnal átadja és így anyagi akadály sincs, presbyteriumunk még ezen gyűléséből lelkész elnöklete alatt a községi jegyzőt, bírót, a gondnokot és egyik tanítót kiküldi és felhatalmazza, hogy ama szándékot, Hencidának ama rég táplált óhajlását, mely szerint egy harmadik új harang öntessék, a két jelegi vaskoronával láttassék el és hogy a mostani faálvány vasálványával cseréltessék ki, lehető mennél előbb valósítsák. A kiküldöttek megbízatásuk megoldásához szorgosan hozzálatnak. Engedje meg az égi Kegyelem, hogy a kegyes adományozó a „Szentpáli Gábor” harang hangjaiban még sok ideig gyönyörködhessek. Veress Bálint ref. lelkész.

— **Nyilatkozat.*** Alulirottak, mint a bártfai m. kir. állami algimnázium tanárai ezennel kijelentjük, hogy a Debreceni Protestáns Lap 1906. évi március 24-iki és a Felvidéki

* Készségesen közöljük e nyilatkozatot (a gyalázkodó részek elhagyásával, a melyek nem szolgálnak az ügy tisztázására), de kénytelenek vagyunk megjegyezni, hogy ezzel az ügyet nem tartjuk befejezettnek. Nem csak azért, mert ezt a nyilatkozatot nem irta minden bártfai tanár alá, hanem a dolog természetéből kifolyólag. Az ilyen ügy nem tárgyalható le személyes uton. Azt fejelemli eljárás során, vagy sajtóügyi bíróság előtt vagy tárgyilagossággal közlemények segítségével kell tisztába hozni. Ezután különben *Figyelt* illeti a szó. Szerk.

Hirlap május 10-iki számában „Vallási türelmeség egy állami iskolában“ címen Figyelő aláírással megjelent cikknek dr. Vass Antal gimn. igazgatóra vonatkozó amaz állításai, hogy egyéni véleményét ráerőszakolva a tanárookra, hogy a tehetséges tanárokat maga körében nem tűri, hogy a protestáns tanulókat és tanárokat vallásuk miatt (vallási türelmetlenségéből) üldözi s egyéb hasonló állításai is, a tényeknek meg nem felelnek s ezért a tanári kar, — mint erkölcsi testület — visszautasítja. Bártfa, 1906. május 12-én. Mikó Pál dr. ev. ref. vallásu r. tanár. Kirner Dezső, ág. hitv. ev. tanár. Pályi Gyula, ev. ref. vallásu tanár. Orosz József, r. kath. vallásu r. tanár. Molnár Gyula, ev. ref. vallásu tanár.

Tartalom-jegyzék: Boesckay szelleméhez. Kiss Endre. — Ünnepi beszéd. dr. Ferenczy Gyula. — Boesckay harangja. Ladányi Endre. — Emlékezet Boesckay korára. . . . István. — Ének Boesckay korából. — Boesckay István végrendelete. — A debreceni református kollégium története. Balogh Ferencz. — Tanügy: Az új érettségi vizsgálat előterjesztése. — Közéletünk: Egyházkerületünk tavaszi közgyűlése. — Dr. Wolafka Nándor meghalt. E. L. — Különélek.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A szatmári egyházmegyébe kebeleztetett zsarolyáni egyház lelkészi állomására.

Javadalom az egyháztól, föld, termény s készpénzben 402 kor. 38 f. Kongrua kiegészítés 1196 kor. 12 f.

Az egyház IV-ed osztályu.

Pályázati kérvények kellőleg fölszerelve június hó 17-ig Biki Károly espereshez (Szatmár) beadandók.

Debrecen 1906. május 24.

Kiss Áron
püspök.

Pályázat.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló és az Északamerikai Egyesült Államok területén működő amerikai magyar református egyházmegyében, melyhez 12 anya és több leányegyház tartozik, jelenleg két lelkészi állás van üresedésben, melyeknek betöltésére ezennel pályázat hirdettetik.

A mountcarmeli és vidéki lelkészi állás megfelelő lakással, stórával, a gyülekezet által biztosított 300 dollárból, a konvent elnöksége által biztosított évi 450 dollár rendes segélyből és évi 50 dollár rendkívüli segélyből álló, tehát összesen 800 dollárból álló fizetéssel van egybekötve. Ezen felül megengedtetik a lelkésznek, hogy minden hó egy vasárnapján a vidéki vagy

távolabbi szórványokban, telepeken isteni tiszteletet tarthasson, mely alkalmakkor befolyó (évente 100 dollárra becsülhető) perselypénz öt illeti. A stóla kereszteléséért 2 dollár, esküvőért és temetésért 5—5 dollár, a vidéken ez összegek kétszerese és utiköltség. Ez állásnál a tót nyelv ismerete feltétlenül megkívántatik.

A woodbridgei — carteret — portreadingi lelkészi állás javadalma áll: lakásból Woodbridgen, stórából, azonfelül a két egyház által adandó évi 210—210 dollár fizetésből, a konvent elnöksége által adandó 450 dollár évi rendes segélyből és 30 dollár rendkívüli segélyből, összesen 900 dollár készpénzből. A stóla mindkét egyházban keresztelésért 3 dollár, temetésért és esküvőért 6—6 dollár, anyakönyvi kivonatért 1 dollár.

Felhivatnak mindazok, kik a fenti két lelkészi állás egyikét elnyerni óhajtják, hogy kelően felszerelt pályázati kérvényüket az egyetemes konvent alulirt világi elnökéhez (Budapest, II. bibó u. 7. sz. a.) 1906. június 30-ig küldjék be.

Felhivatnak egyuttal mindazon lelkészek és lelkészjelöltek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében missiói lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat, személyes körülményeik nyelvismeretük stb. ismeretelés mellett ugyanott jelentsék be.

Budapest 1906. május 11.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének elnöksége:

Bánffy Dezső

főgondnok,
világi elnök.

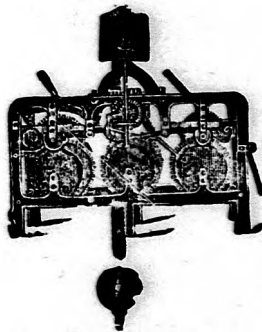
Kun Bertalan

püspök,
egyházi elnök.

— „Antidol“ a legjobb gyógyszer: fejfájás ideges fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, néhány csepp a tenyéren eldörzölve, s használati utasítás szerint belelegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla. Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t, amely nagy hatásáért arany érdeméremmel lett kitüntetve. Egy üvege ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja el vele fejfájását. Kapható: Grósz Nagy Ferencz gyógyszer-tárában Debrecen az Arany egyszarvuhoz.

Toronyórák

palota-, városi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

== gözerő berendezéssel ==

Budapest, VII., Csömöri-ut

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmtve.

A közlőgő konfirmálások alkalmával szives figyelmébe ajánljuk

Konfirmációra való kátét

református növendékek számára. Irták; Szoboszlai Papp István és Révész Bálint.

23. javított kiadás. Ára 30 fillér.

Konfirmációi emléklapok

1 darab 4 fill 100 darab 3.60 kor.

kék színben csinos körzettel

1 darab 5 fill. 100 darab 4.50 kor.

Konfirmációi emléklapok

diszes aranyozott kivitelben

1 darab 6 fill. 190 darab 5.40 kor.

RIVÁLÓ TEOLOGIAI UJDONSÁGOK.

I. APOLOGÉTIKA.

Irtá: Eröss Lajos debreceni ev. ref. theologiai tanár. I. rész Az Istenről. II. rész A világról. III. rész az emberről. IV. rész A vallásról. Hasonló nagyszabásu munka

a

a magyar theologiai irodalomban még nem jelent meg. Ára a 356 oldalra terjedő nagy 8-ad rét alaku kötetnek csinos vászonkötésben 8 korona.

Megszerezhető havi 1 koronás részletfizetésre is.

II. EGYHÁZI BESZÉDEK.

Irtá: Lévy Lajos sárkereszturi lelkész. Tartalmaz 17 beszédet és 7 szertartási beszédet es imát.

Ára diszes kötésben 6 kor.

III. SZERETET.

Irtá; Harsányi Pál olesva-apáti lelkész. Egyházi beszédek. Tartalmaz 21 egyházi beszédet.

Ára füzve 3 kor. kötve 5 kor.

Mindezek kaphatók

HEGEDÜS ÉS SÁNDOR

előbb László Albert és társa
protestáns theologiai könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN, Kossuth-utca 11. szám.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító-cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve, ne mulasszák el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat

megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak olesóságának mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi fel.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fentartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olesóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű céget.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPITVAOTTF 1845-ben.